

УДК: 930.253:004.7

*Дідух Л. В., канд. іст. наук,
Міхалко В. В., канд. техн. наук, доцент,
Український науково-дослідний інститут архівної справи
та документознавства, м. Київ*

ЗБЕРІГАННЯ ВІДДАЛЕНОГО ФОНДУ ДОКУМЕНТІВ НАЦІОНАЛЬНОГО АРХІВНОГО ФОНДУ У ХМАРНИХ СХОВИЩАХ

Анотація. Окреслено перспективи застосування державними архівами України хмарних сховищ з метою створення та зберігання віддаленого фонду архівних документів в електронній формі для їх убезпечення та збереженості. Наведено приклад використання архівами за ініціативи Державної архівної служби України з цією метою платформи хмарних послуг Amazon Web Services. Описано загальні особливості, переваги та недоліки хмарних сховищ.

Ключові слова: Національний архівний фонд, забезпечення збереженості документів, документ в електронній формі, віддалений фонд архівних документів, хмарне сховище.

Модернізація вітчизняної архівної галузі передбачає впровадження у роботу державних архівів електронного архівування. Цей процес супроводжується різким збільшенням обсягів комплектування архівних фондів документами в електронній формі, як-то: електронні документи, документи у формі електронних інформаційних ресурсів, цифрові аудіовізуальні документи, документи в електронній формі особового походження, науково-технічна документація в електронній формі тощо [1]. Саме тому сучасні архіви повинні бути готові забезпечувати збереження таких документів, зокрема шляхом віртуального зберігання документа та його інформації. Адже збереженості рівноцінно має підлягати як носій документа (у разі наявності), так і документна інформація, оскільки забезпечення фізичного збереження носія може не гарантувати зчитування інформації з нього.

Захист інформації документів в електронній формі Національного архівного фонду (НАФ) передбачає, зокрема, дотримання принципу – від моменту включення у процес зберігання завжди необхідно створювати та працювати з копією документа задля забезпечення тривалого збереження його вмісту. З цією метою, а також для забезпечення надійного зберігання документів, окрім трьох фондів зберігання (основного, страхового, користування), передбачених Правилами роботи архівних установ України [2], рекомендується також створення віддаленого фонду документів [3].

Віддалений фонд – це фонд, який розміщений на значному віддаленні від місця розташування основного та страхового фондів архіву, створений шляхом резервного копіювання страхового фонду як повністю автономне стратегічне

сховище на випадок форс-мажорних обставин (надзвичайні ситуації, бойові дії, період особливих правових режимів тощо), які можуть спричинити одночасне значне або повне знищення основного та страхового фондів.

Віддалений фонд може бути розміщений як у фізичному архівосховищі географічно віддаленого населеного пункту (така стратегія збереження документів в електронній формі реалізована у більшості національних архівів країн Європи [4]), так і у віртуальному (онлайн) хмарному сховищі, яке дає змогу повноцінно зберегти, упорядкувати, структурувати документну інформацію. Використання технологій хмарних сховищ для створення віддаленого фонду у вітчизняних архівах ініціюється, зокрема, напрямом 8 «Інформаційно-комунікаційні технології» Національної економічної стратегії на період до 2030 року [5] та може виступати одним з найбільш ефективних способів забезпечення збереженості документів в електронній формі НАФ, насамперед в умовах дії особливих правових режимів в Україні.

Відповідно до Закону України «Про хмарні послуги», хмарне сховище є сучасною ІТ-інфраструктурою динамічно розподілюваних та налаштовуваних ресурсів, тобто технічні та програмні засоби або інші компоненти інформаційної (автоматизованої) системи, місце у сховищах даних, обчислювальні мережі, бази даних і комп'ютерні програми, що можуть бути оперативно надані користувачу і вивільнені через глобальну та локальні мережі передачі даних [6]. Зазвичай хмарне сховище розташоване у віддаленому центрі обробки даних, доступ до якого забезпечується через мережу Інтернет. У такому онлайн-сховищі дані зберігаються на численних розподілених у мережі серверах, що надаються в користування.

Початок реалізації проєкту щодо використання вітчизняними державними архівами хмарних технологій для забезпечення збереженості документів НАФ припав на перші місяці повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України. Виконуючи Угоду про тимчасову передачу між Державною архівною службою України та Національним архівом Сполученого Королівства (Велика Британія) від 25 березня 2022 р. [7], Національний архів Сполученого Королівства на безоплатній основі створив хмарне сховище достатнього розміру на базі платформи хмарних послуг Amazon Web Services (AWS) для зберігання державними архівами України цифрового контенту на випадок можливої його втрати через бойові дії у країні.

Платформа може бути використана державними архівами для резервного копіювання для створення віддаленого фонду та завантаження у хмарне сховище на зберігання власних інформаційних ресурсів, зокрема цифрових копій документів НАФ, цифрових копій страхового фонду документів, описів справ

постійного зберігання, довідкового апарату в електронній формі, копій баз даних, інформаційних систем та ін. Завантаження у хмарне сховище відбувається за допомогою протоколу SFTP із використанням програми FileZillaClient або сервісу AmazonWebServices Command Line Interface (CLI) – інтерфейсу командного рядка AWS [8].

Для архівної роботи зі створення віддаленого фонду документів НАФ архів також може обрати будь-яку іншу популярну платформу, яка дає змогу зберігання архівних інформаційних ресурсів у хмарних сховищах, наприклад, хмарні сховища Dropbox, Mega, OneDrive, «Google Диск» та ін.

До основних переваг використання хмарних сховищ для створення вітчизняними архівами віддаленого фонду документів в електронній формі НАФ можна віднести такі:

- простота та доступність використання хмарних послуг, що не потребує додаткових затрат на спеціальне навчання працівників архіву; практично кожен архів може створити віддалений фонд у хмарах, оскільки плату (за наявності) необхідно вносити тільки за фактично використане місце у сховищі, а не за оренду сервера загалом, що є вигідно для тих архівів, у яких на постійному зберіганні перебуває порівняно невеликий обсяг документів в електронній формі;

- працівникам архівів не потрібно самостійно обслуговувати та оновлювати бази даних у хмарних сховищах; під час внесення будь-яких змін до баз даних інформація автоматично оновиться на всіх пристроях, що мають доступ до хмарних сховищ;

- відповідальність за інформаційну та кібербезпеку віддаленого фонду у хмарних сховищах несе надавач хмарних послуг;

- для зберігання документів у хмарних сховищах характерна гнучкість та орієнтація на конкретні потреби архіву у визначений період часу; за необхідності архів може збільшити або зменшити обсяг наданих йому ресурсів;

- доступ до хмарного сховища можливий у будь-який час та з будь-якого пристрою.

Недоліками використання хмарних сховищ для створення віддаленого фонду є:

- залежність архівної роботи із хмарним сховищем від мережі; у разі виникнення збоїв у мережі Інтернет ефективність роботи значно знижується, а за його відсутності – фактично унеможливується;

- можливе несанкціоноване втручання третіх осіб, хакерські атаки, інші можливі ризики, пов'язані з інформаційною та кібербезпекою даних, оскільки хмарні сховища забезпечують збереження інформації різних компаній, установ

та організацій, що може сприяти підвищеному інтересу з боку хакерів або хакерських угруповань.

Висновки. Практичне використання вітчизняними державними архівами хмарних сховищ стало необхідним елементом сучасної системи віртуального зберігання документів в електронній формі НАФ, що може запобігти їх втраті через об'єктивні чинники сьогодення. Обираючи хмарне сховище, архіви мають враховувати особливості різних платформ, зважати на обсяг віддаленого фонду документів, з яким доведеться працювати, та орієнтуватись на потреби й можливості самої установи у роботі з хмарними сховищами.

Список використаних джерел

1. Приймання-передавання документів в електронній формі на постійне зберігання: метод. рекомендації [затв. наказом Держ. арх. служби України від 6 квітн. 2023 р. № 51] / Держ. арх. служба України, Укр. наук.-дослід. ін-т архів. справи та документознавства; уклад.: В. Ф. Бойко, Ю. С. Ковтанюк, З. М. Свєрдлик. Київ, 2022. 80 с. URL: <http://surl.li/ubjml> (дата звернення: 30.05.2024).

2. Правила роботи архівних установ України, затверджені наказом Міністерства юстиції України від 08 квітня 2013 р. № 656/5, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 10 квітня 2013 р. за № 584/23116 [зі змінами]. URL: <http://surl.li/ubjly> (дата звернення: 30.05.2024).

3. Забезпечення збереженості електронних документів Національного архівного фонду: методичні рекомендації [затв. наказом Держ. арх. служби України від 13 лют. 2020 р. № 13] / Держ. арх. служба України, УНДІАСД; укл.: Л. В. Дідух, Н. В. Залєток, Т. М. Ковтанюк, Ю. Г. Чернятинська. Київ, 2019. 68 с. URL: <http://surl.li/ubjli> (дата звернення: 01.02.2024).

4. Зарубіжний досвід обліку та зберігання електронних документів (інформаційно-аналітичний огляд). *Бюлетень Галузевого центру науково-технічної інформації з архівної справи та документознавства* / Держ. арх. служба України, Укр. наук.-дослід. ін-т арх. справи та документознавства, Галуз. центр наук.-техн. інформації з арх. справи та документознавства; укл.: А. А. Майстрєнко, Р. В. Романовський. Київ, 2020. Вип. 2(34). С. 4–127. URL: <http://surl.li/ubjke> (дата звернення: 07.05.2024).

5. Національна економічна стратегія на період до 2030 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 179 [зі змінами]. URL: <http://surl.li/ubjpp> (дата звернення: 30.05.2024).

6. Про хмарні послуги: Закон України від 17 лютого 2022 р. № 2075-IX [зі змінами]. URL: <http://surl.li/ubjjs> (дата звернення: 30.05.2024).

7. Перша Угода про резервне зберігання цифрових копій документів НАФ України у хмарних сховищах іноземних партнерів. *Урядовий портал*. 25 березня 2022 р. URL: <http://surl.li/ubjir> (дата звернення: 23.05.2024).

8. Методичні рекомендації щодо використання програмних засобів для завантаження файлів у хмарні сховища [схвалено науково-методичною радою ЦДАЕА, протокол № 7 від 04 грудня 2023 р.] / Державна архівна служба України, Центральний державний аудіовізуальний та електронний архів; укл.: К. В. Євсєєв, В. В. Бєденко; за ред. О. В. Лашка. Київ, 2023. 15 с. URL: <http://surl.li/ubjib> (дата звернення: 01.02.2024).

